

Klinika prawa

Sekcja prawa karnego

SNP (w)

Zajęcia nr 3:

Przedstawienie zarzutów podejrzanemu.

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu,
bezpieczeństwu powszechnemu i
bezpieczeństwu w komunikacji.

MGR BŁAŻEJ BOCH

KATEDRA POSTĘPOWANIA KARNEGO

WYDZIAŁ PRAWA, ADMINISTRACJI I EKONOMII

UNIWERSYTET WROCŁAWSKI

PRZEDSTAWIENIE ZARZUTÓW

Przebieg postępowania karnego

Postępowanie przygotowawcze

- prowadzi prokurator
- Strony: podejrzany i pokrzywdzony

Postępowanie sądowe

- Prowadzi sąd
  - Strony: oskarżyciel i oskarżony
- postępowanie przed sądem II instancji**

Kasacja,
wniosek o
wznowienie
postępowania

apelacja

Wyrok sądu I instancji

rozprawa przed sądem II instancji

Prawomocny
wyrok

Postępowanie in rem
(w sprawie o jakieś przestępstwo)

Postępowanie in personam (przeciwko określonej osobie)

Postępowanie międzyinstancyjne:

- Zwrot do post. przyg.
- Zakończenie post. karnego (wyrok lub post. o umorzeniu)
- Przygotowanie rozprawy głównej

Postępowanie przed sądem I instancji

Wydanie postanowienia o zamknięciu post. przygotowawczego - art. 321 § 6

- Zakończenie postępowania przygotowawczego:
- Umorzenie postępowania
- Skierowanie sprawy do sądu

gdy wyrok nie został zaskarżony lub minął termin do zaskarżenia

- Akt oskarżenia
- Wniosek o w.um.p.
- Wniosek z art. 335 § 1
- Wniosek o rozpoznanie sprawy w trybie przesp.
- Wniosek o um. post. i zast. środków zabezpieczających

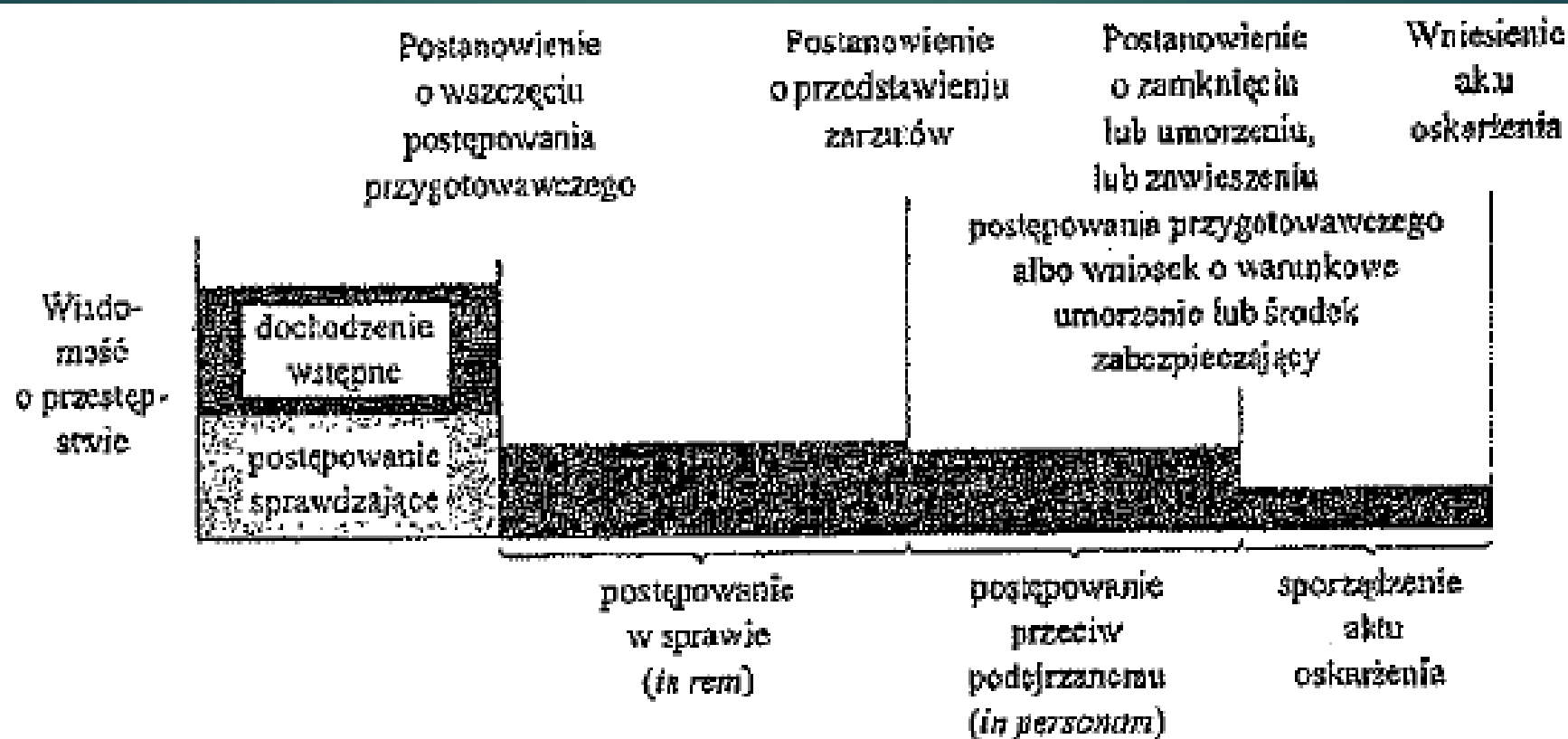
Wydanie postanowienie o wszczęciu postępowania przygotowawczego – art. 303

Przedstawienie zarzutów – art. 313 (wyjątkowo art. 308)

Końcowe zaznajomienie z materiałami postępowania – art. 321

Czynności przed wszczęciem postępowania np. art. 307 kpk, czynności operacyjno - rozpoznawcze

Porządek czynności w śledztwie i dochodzeniu

Tablica 39. Przebieg postępowania przygotowawczego

Uwaga: już postępowanie w sprawie (*in rem*) może zostać umorzone lub zawieszono.

Porządek czynności w śledztwie i dochodzeniu

1. Czynności poprzedzające formalne wszczęcie postępowania przygotowawczego
  - ▶ czynności sprawdzające (art. 307)
  - ▶ czynności w niezbędnym zakresie (art. 308)
2. Formalne wszczęcie śledztwa/dochodzenia w sprawie (faza *in rem*)
3. Przedstawienie zarzutów (faza *in personam*) i modyfikacja zarzutów
4. Czynności dowodowe
5. Zakończenie postępowania przygotowawczego
6. Sposoby zakończenia postępowania przygotowawczego → umorzenie (różne wersje) albo skierowanie sprawy do sądu

Wszczęcie postępowania karnego

Art. 303 k.p.k.

Postępowanie przygotowawcze wszczyna się z urzędu lub na skutek zawiadomienia, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa.

- ▶ Postępowanie wszczyna się **w sprawie** (faza in rem)
  - ▶ organy nie wiedzą jeszcze kto jest podejrzanym,
  - ▶ zbierają informacje, które pozwoliłyby na postawienie zarzutów konkretnej osobie
- ▶ Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa to tzw. faktyczna podstawa wszczęcia śledztwa lub dochodzenia
- ▶ Konieczne jest posiadanie danych, na podstawie których można zasadnie podejrzewać, że miało miejsce przestępstwa

Przedstawienie zarzutów

- ▶ Przekształcenie postępowania z fazy *in rem* w fazę *ad personam*
- ▶ Postępowanie przygotowawcze od chwili przedstawienia zarzutów zaczyna toczyć się **przeciwko osobie**
- ▶ Art. 313 § 1 – jeżeli dane istniejące w chwili wszczęcia śledztwa lub zebrane w jego toku uzasadniają dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba, sporządza się postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ogłasza się je niezwłocznie podejrzanemu i przesłuchuje go, chyba że ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie nie jest możliwe z powodu ukrywania się podejrzanego lub jego nieobecności w kraju.

Przedstawienie zarzutów w śledztwie i dochodzeniu

Śledztwo

- ▶ Zasada → wydaje się postanowienie o przedstawieniu zarzutów (art. 313 § 1)
- ▶ Wyjątek → przesłuchanie osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego bez uprzedniego wydania postanowienia (art. 308 § 2)
  - ▶ Trzeba wydać „po fakcie” postanowienie o przedstawieniu zarzutów

Dochodzenie

- ▶ Zasada → przesłuchanie osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego (art. 325g § 1 i 2) nie trzeba wydawać postanowienia
- ▶ Wyjątek → jeżeli podejrzany jest tymczasowo aresztowany, konieczne jest wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów

Przedstawienie zarzutów

- ▶ W uzasadnieniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów należy wskazać jakie fakty i dowody zostały przyjęte za podstawę zarzutów.
- ▶ Uzasadnienie nie może być ogólnikowe. Tylko znajomość faktów i dowodów, które – zdaniem organów procesowych – są wystarczające dla skierowania postępowania przeciwko konkretnej osobie pozwala jej na podjęcie realnej i efektywnej obrony.
- ▶ Przejaw jawności wewnętrznej postępowania przygotowawczego.
- ▶ Od chwili przedstawienia zarzutów określona osoba staje się stroną postępowania przygotowawczego, z czym wiąże się szereg korzyści, ale również ciężarów procesowych.
- ▶ Najważniejsze - formalnie od chwili przedstawienia zarzutów podejrzanemu przysługuje **prawo do obrony**

Przedstawienie zarzutów

- ▶ Czynność przedstawienia zarzutów składa się z 4 etapów:

1. Sporządzenia postanowienia
2. Ogłoszenia go podejrzanemu

3. Pouczenia go o prawach i obowiązkach – art. 300 § 1 i 313 § 3

- ▶ Art. 313 § 2 – prawo do żądania ustnego uzasadnienia stawianych zarzutów oraz prawo do otrzymania pisemnego uzasadnienia zarzutów w ciągu 14 dni od dnia zgłoszenia takiego żądania

- ▶ Ustnego podania podstaw zarzutów można żądać do momentu zaznajomienia się z materiałami postępowania przygotowawczego – art. 321

4. Przesłuchania go

- ▶ Podejrzany może skorzystać z prawa do odmowy składania wyjaśnień. Przesłuchanie może ograniczyć się jedynie np. do jego oświadczenia co do zrozumienia przedstawionych mu zarzutów i powołania się na prawo do nieskładania wyjaśnień. Może też oświadczyć, że złoży wyjaśnienia, ale jedynie w obecności swojego obrońcy.

Wszystkie czynności muszą następować bezpośrednio po sobie, we wskazanej kolejności

- ▶ W sytuacji wskazanej w art. 308 § 2 treść zarzutu wpisuje się do protokołu przesłuchania

Przedstawienie zarzutów

Co powinno zawierać postanowienie o przedstawieniu zarzutów?

1. Wskazanie podejrzanego
2. Dokładne określenie zarzucanego mu czynu
  - ▶ tj. czasu, miejsca i okoliczności jego popełnienia, i to w taki sposób, aby wykazać, że wypełnia on znamiona określonego przestępstwa
3. Kwalifikację prawną czynu

Opis czynu + kwalifikacja prawna = zarzut

Uzasadnienie postanowienia o przedstawieniu zarzutów sporządza się **na żądanie podejrzanego**. O tym uprawnieniu należy go pouczyć

Przedstawienie zarzutów

- ▶ **Instytucja przedstawienia zarzutów ma charakter gwarancyjny.** Ma zapobiegać sytuacjom, w których organy procesowe taktycznie odwlekają moment formalnego przekształcenia postępowania w sprawie w postępowanie przeciwko osobie.
- ▶ „Nie ponosi odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1 k.k. osoba, która przesłuchana została w charakterze świadka wbrew wynikającemu z art. 313 § 1 k.p.k. nakazowi przesłuchania jej jako podejrzanego.” → uchwała SN z dnia 26 kwietnia 2007 r.
- ▶ Uchwała została wydana w związku z niedopuszczalną – w świetle art. 313 – praktyką, gdzie organy ścigania, mimo że dysponowały wystarczającymi dowodami, uzasadniającymi przedstawienie zarzutów konkretnej osobie, wzywały ją na przesłuchanie w charakterze świadka.
- ▶ Określenie zarzucanego czynu gwarantuje również podejrzanemu, że postępowanie będzie przebiegało w wytyczonych w ten sposób granicach.
- ▶ Zarzut z 313 § 1 (ewentualnie później zmodyfikowany) zakreśla ramy postępowania. Szczególnie ważne jest dokładne określenie czynu zarzucanego podejrzanemu. Całe postępowanie może toczyć się wyłącznie w związku z tym zachowaniem
  - ▶ Ciekawe zagadnienie – problematyka tożsamości czynu

Postanowienie o przedstawieniu zarzutów – deklaratoryjne czy konstytutywne?

Uchwała SN z 26.04.2007 r., I KZP 4/07

Nie można twierdzić, że osobą podejrzaną jest także osoba, wobec której - z naruszeniem tego przepisu - zwleka się z wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów, i jest nią aż do czasu wydania tego postanowienia. (...) Można też nie mieć wątpliwości, że osoba podejrzana może być - bez naruszenia prawa - przesłuchana w charakterze świadka, **jednakże tylko do chwili, kiedy stan dowodów obciążających ją osiągnie poziom wskazany w art. 313 § 1 k.p.k.**

Postanowienie SN 25.09.2013 r., I KZP 7/13

Nie ma normatywnych podstaw do przyjęcia, że wszczęcie postępowania przeciwko osobie następuje przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu jej zarzutów. (...) W szczególności nie wywołuje takiego skutku samo podjęcie czynności dowodowej nakierowanej na jej ściganie z powodu popełnienia przestępstwa. (...) Utożsamienie wszczęcia postępowania przeciwko osobie z samym faktem dokonania czynności dowodowych zanim przedstawiono jej zarzuty burzyłoby model postępowania karnego. (...) Nie jest zatem dopuszczalne w aktualnie funkcjonującym modelu postępowania karnego relatywne pojmowanie instytucji wszczęcia postępowania przeciwko osobie, w szczególności przez oderwanie od niej warunku przedstawienia zarzutu popełnienia czynu zabronionego.

Modyfikacja zarzutów – art. 314

Jeżeli w toku śledztwa okaże się, że podejrzanemu należy zarzucić:

1. czyn nieobjęty uprzednio postanowieniem o przedstawieniu zarzutów (rozszerzenie lub uzupełnienie zarzutów);
2. czyn w zmienionej w istotny sposób postaci;
  - ▶ takie zmiany, które wiążą się z istotą czynu, przedmiotem ochrony, przedmiotem zamachu, rodzajem czynności wykonawczej, a także datą, czasem i miejscem przestępstwa, rodzajem i rozmiarem szkody czy osobą pokrzywdzonego, mając wpływ na odpowiedzialność karną podejrzanego

Lub też, że:

3. czyn należy zakwalifikować z surowszego przepisu

Wydaje się niezwłocznie nowe postanowienie, ogłasza się je podejrzanemu i przesłuchuje go.

Podejrzany może żądać podania ustnie podstaw zarzutów oraz żądać sporządzenia pisemnego uzasadnienia w terminie 14 dni, o czym należy go pouczyć

Metodyka sporządzania pism procesowych

1. W pierwszej kolejności należy dokładnie przeanalizować akta sprawy.
2. Należy ocenić jakie pismo trzeba sporządzić (może być to pozostawione do oceny – np. sporządzić umorzenie albo akt oskarżenia lub wprost wskazane).
3. Należy pamiętać o wymogach formalnych pisma procesowego z art. 119 k.p.k.!
4. Należy pamiętać o szczególnych wymogach konkretnego pisma, np. w stosunku do umorzenia – art. 322 § 2 i § 3 k.p.k., w stosunku do AO – art. 332-334 k.p.k.
5. Należy posługiwać się językiem prawnym i prawniczym w sposób adekwatny do rodzaju danego pisma procesowego.
6. Należy pamiętać o estetyce pisma (interlinia, wyjustowanie, etc.), a także o poprawności ortograficznej, stylistycznej i językowej!
7. Uzasadnienie powinno być zwięzłe i adekwatne do rodzaju pisma, w miarę potrzeby z przytoczeniem poglądów orzecznictwa i doktryny.

KAZUSY: PRZEDSTAWIENIE ZARZUTÓW

Kazus nr 1

Przykładowe brzmienie zarzutu:

W dniu 15 sierpnia 2014 roku w Inowrocławiu, działając wspólnie i w porozumieniu z Łukaszem N., dokonał zaboru w celu przywłaszczenia telefonu komórkowego marki XYZ o wartości 1 tysiąca złotych, stanowiącego własność Jana P., po uprzednim użyciu groźby natychmiastowego użycia przemocy polegającej na pocięciu twarzy oraz posługując się nożem poprzez jego okazanie, na szkodę Jana P., tj. o czyn (przestępstwo) z art. 280 § 2 k.k.

Kazus nr 2

Przykładowe brzmienie zarzutu:

w dniu 2 maja 2019 roku w Bydgoszczy kilkakrotnie uderzył pięścią w twarz i klatkę piersiową Pawła Sienkiewicza, powodując u niego złamanie kości policzkowej prawej i pęknięcie drugiego żebra lewej strony klatki piersiowej, w wyniku czego Paweł Sienkiewicz doznał naruszenia czynności narządów ciała na okres powyżej 7 dni, (inny niż określony w art. 156 § 1 k.k.), tj. o czyn (przestępstwo) z art. 157 § 1 k.k.

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

- ▶ Opisane są w rozdziale XIX k.k. – przestępstwa godzące w życie lub zdrowie człowieka.
- ▶ **Prawo do życia** jest podstawowym i przyrodzonym – niezależnym od woli ustawodawcy – prawem przysługującym każdej istocie ludzkiej. Stanowi ono niezbędny warunek do korzystania przez człowieka ze wszystkich innych praw i wolności. Prawo do życia poręczają międzynarodowe standardy praw człowieka (art. 6 MPPOiP, art. 2 KE).
- ▶ Konstytucja RP w art. 38 zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia.
- ▶ Analiza treści rozdziału XIX KK pozwala na wyodrębnienie trzech grup przepisów, które co do zasady chronią człowieka przed:
  - a) **zamachami na życie** (art. 148–155 KK),
  - b) **zamachami na zdrowie** (art. 156–157a KK),
  - c) **narażeniem na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia** (art. 158–162 KK).

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

- ▶ Ze względu na zagrożenie ustawowe większość przestępstw z rozdziału XIX Kodeksu karnego należy do kategorii **występków**. **Zbrodniami** są zabójstwa w typie podstawowym (art. 148 § 1 KK) i w typach kwalifikowanych (art. 148 § 2 i 3 KK) oraz spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu typie podstawowym (art. 156 § 1 oraz w typie kwalifikowanym (art. 156 § 3 KK).
- ▶ Większość przestępstw z tego rozdziału podlega ściganiu w trybie **publicznoscargowym z urzędu**. Przestępstwa z art. 160 § 3 KK oraz z art. 161 § 1 i 2 KK ścigane są na wniosek pokrzywdzonego, podobnie jak występki z art. 157 § 5 KK, gdy pokrzywdzonym jest osoba najbliższa. Ściganie przestępstwa określonego w art. 157 § 2 i 3 KK odbywa się z oskarżenia prywatnego, chyba że pokrzywdzonym jest osoba najbliższa zamieszkująca wspólnie ze sprawcą.

Od kiedy można mówić o życiu i zdrowiu człowieka?

Zob. postanowienie SN z dnia 30.10.2008 r. (I KZP 13/08, OSNKW 2008, Nr 11, poz. 90), gdzie wyrażona została następująca teza: „Pełna prawnokarna ochrona zdrowia i życia przysługuje dziecku nienarodzonemu od:

a) rozpoczęcia porodu (naturalnego),

b) w wypadku operacyjnego zabiegu cięcia cesarskiego kończącego ciążę na żądanie kobiety ciężarnej – od podjęcia pierwszej czynności medycznej bezpośrednio zmierzającej do przeprowadzenia takiego zabiegu,

c) w wypadku konieczności medycznej przeprowadzenia zabiegu cięcia cesarskiego lub innego alternatywnego zakończenia ciąży – od zaistnienia medycznych przesłanek takiej konieczności”.

Kazus nr 1

Zasadnicza problematyka:

- 1) przestępstwo zabójstwa i nieumyślnego spowodowania śmierci;
- 2) ustalenie zamiaru sprawcy przy zabójstwie;
- 3) opis czynu i kwalifikacja prawna;
- 4) błąd co do znamienia typu czynu zabronionego;
- 5) *aberratio ictus*.

Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Karna z dnia 13 maja 2002 r. V KKN 141/01

Wypada więc wyjaśnić, jaka powinna być prawidłowa ocena materialnoprawna nietypowego stanu faktycznego. Otóż w nauce prawa tego typu stany faktyczne rozważane są - w ramach instytucji błędu - jako tzw. "zboczenie działania" (aberratio ictus vel iactus). Oskarżony chciał (zamiar bezpośredni) zabić człowieka i w istocie człowieka zabił. Sprawca nie pomylił się co do podmiotu czynności wykonawczej (dyspozycja przepisu typizującego przestępstwo zabójstwa, określonego w art. 148 (czy to w § 1, czy to w § 2) brzmi wszak: "kto zabija człowieka,, nie zaś, nawiązując do realiów dowodowych niniejszej sprawy, "kto zabija J. Ł." lub "kto zabija K. S.", ale co do kierunku, w którym rozwinię się akcja (por W. Wolter, Nauka o przestępstwie, Warszawa 1973, s. 226). Skoro sprawca chciał zastrzelić człowieka i zastrzelił człowieka - taki błąd uznać należy za nieistotny (odmiennie przedstawiałaby się sytuacja, gdyby sprawca chciał zastrzelić zwierzę, zaś trafiłby człowieka - rozważania dotyczące tego typu zboczenia działania przekraczają jednak ramy rzeczowej potrzeby wyznaczanej stanem faktycznym ustalonym przez sądy w niniejszej sprawie). W konsekwencji, oskarżonemu przypisać należy sprawstwo zabójstwa nie dwóch, a jednej osoby, za to w formie stadialnej dokonania i - uwzględniając poczynione przez sądy, a niekwestionowane przez oskarżonego, ustalenia co do jego intencji dotyczących osoby J. Ł. - z zamiarem bezpośrednim. Stwierdzenie, iż w przebiegu wydarzeń przejawiało się zboczenie działania, zobowiązuje sąd także do odpowiedniego skonstruowania opisu czynu, jaki powinien być przypisany oskarżonemu. To ostatnie zadanie może okazać się nieco bardziej skomplikowane. Nie wkraczając w szczegóły o charakterze "technicznym", którymi dopełni opis czynu sąd, któremu przekazano rozpoznanie sprawy (w uchylonej części) do ponownego rozpoznania, wskazać należy, iż opis ten, uwzględniając realia sprawy, poza określeniem miejsca, czasu i sposobu działania, powinien wskazywać, iż "oskarżony działając w zamiarze bezpośrednim zabicia człowieka (a to J. Ł.), oddał strzał z broni palnej (...), a w wyniku chybienia zabił inną osobę (a to K. S.)...".

Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 22 listopada 2002 r., II AKa 331/02

Czyn oskarżonego, polegający na usiłowaniu zabójstwa (z zamiarem bezpośrednim) Jacka Ł., a powodujący, na skutek chybionego strzału, śmierć stojącej obok córki oskarżonego, uzasadnia kwalifikację kumulatywną, tj. usiłowanie zabójstwa (art. 13 § 1 KK w zw. z art. 148 § 1 KK) i nieumyślne spowodowanie śmierci innego człowieka (art. 155 KK zw. z art. 11 § 2 KK).

Kazus nr 1 – zarzut w wersji pierwszej

W dniu 15 lipca 2014 roku w Stolnie, działając z bezpośrednim zamiarem zabicia człowieka, oddał strzał z posiadanej broni myśliwskiej w postaci sztucera w kierunku Janiny L. i Marka K., w wyniku czego pocisk ugodził Janinę L. w klatkę piersiową po stronie lewej, powodując rozerwanie lewej komory serca i zgon Janiny L., tj. o czyn z art. 148 § 1 k.k.

Kazus nr 1 – zarzut w wersji drugiej

W dniu 15 lipca 2014 roku, bezpośrednio zmierzając do pozbawienia życia Marka K., nieumyślnie spowodował śmierć Janiny L. poprzez postrzelenie jej za pomocą broni palnej w okolice klatki piersiowej, czym spowodował rozerwanie lewej komory serca, co skutkowało natychmiastowym zgonem kobiety, przy czym zamierzonego celu nie osiągnął ze względu na słabą widoczność, tj. o czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 155 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Kazus nr 2

Zasadnicza problematyka:

- 1) zabójstwo;
- 2) zabójstwo eutanatyczne;
- 3) zabójstwo eutanatyczne czynne i bierne;
- 4) granica wieku od kiedy można skutecznie wyrazić żądanie zabójstwa eutanatycznego.

Kazus nr 2

Przedmiotem ochrony przestępstwa z art. 150 KK jest życie człowieka rozumiane analogicznie jak w dyspozycji art. 148 KK. Przepis ten, zważywszy na znamię strony przedmiotowej – żądanie zabójstwa pochodzące od pokrzywdzonego – eksponuje obiektywną wartość życia ludzkiego. Prawna ochrona życia jest więc w tym przypadku niezależna od woli tego, kto jest dzierżycielem (dysponentem) tego dobra. Bez znaczenia dla naruszenia normy sankcjonowanej zawartej w tym przepisie jest również "kondycja" przedmiotu ochrony oceniana przez pryzmat możliwości utrzymania człowieka przy życiu.

R. Kokot [w:] R. A. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, *Legalis* – cytaty na kolejnych slajdach również pochodzą z tego źródła (do slajdu nr 17)

Kazus nr 2

Przedmiotem ochrony przestępstwa z art. 150 KK jest życie człowieka rozumiane analogicznie jak w dyspozycji art. 148 KK. Przepis ten, zważywszy na znamię strony przedmiotowej – żądanie zabójstwa pochodzące od pokrzywdzonego – eksponuje obiektywną wartość życia ludzkiego. Prawna ochrona życia jest więc w tym przypadku niezależna od woli tego, kto jest dzierżycielem (dysponentem) tego dobra. Bez znaczenia dla naruszenia normy sankcjonowanej zawartej w tym przepisie jest również "kondycja" przedmiotu ochrony oceniana przez pryzmat możliwości utrzymania człowieka przy życiu.

Kazus nr 2

Zabójstwo eutanatyczne można popełnić zarówno w formie działania, jak i zaniechania (tzw. eutanazja czynna i bierna). Sprawcą zabójstwa eutanatycznego będzie więc zarówno ten, kto w warunkach art. 150 § 1 KK zaaplikował ofierze środek toksyczny, jak i ten, kto nie podał leku podtrzymującego funkcje życiowe organizmu. W drugim przypadku, pociągnięcie do odpowiedzialności karnej wymagałoby wykazania, że na sprawcy spoczywał prawny, szczególny obowiązek zapobieżenia śmierci pokrzywdzonego (por. *D. Kowalska, Eutanazja w polskim prawie karnym a granice dopuszczalności interwencji lekarskiej, Prok. i Pr. 2002, Nr 1, s. 89–90; W. Szkotnicki, A. Kaczor, Eutanazja..., s. 54*).

Kazus nr 2

Żądanie jako znamię występku z art. 150 § 1 KK to uzewnętrzniony wyraz stanowczej i niewątpliwej woli ofiary pozbawienia jej życia (wyr. SN z 24.2.1936 r., II K 2240/35, OSN 1936, Nr 9, poz. 336). Charakteryzują ją kategoryczność i jednostronność. Cechy te są właściwe także innym imperatywnym aktom woli – rozkazowi lub poleceniu, od których żądanie różni się brakiem odpowiedzialności prawnej lub służbowej w przypadku jego niewykonania. Z samego użycia przez ustawodawcę terminu "żądanie", wynika domniemanie, że musi być ono poważne i jednoznaczne oraz wyrażać niewątpliwą i niezłomną wolę osoby żądającej. Nie może być wynikiem chwilowego, choćby nawet głębokiego, załamania psychicznego (np. zawód miłosny, śmierć osoby bliskiej), a także ciężkiego, ale przemijającego cierpienia fizycznego (np. doznana ciężka i bolesna kontuzja).

Kazus nr 2

Żądanie musi wynikać z aktualnego i istniejącego stanu cierpienia. Żądający musi domagać się niezwłocznego spełnienia żądania. Nie może więc być oświadczeniem woli "*na przyszłość*" (*pro futuro*), na wypadek wystąpienia okoliczności uzasadniających żądanie, jeśli w chwili ich zaistnienia wyrażenie żądania nie byłoby możliwe (tzw. "*testament życia*") – odmiennie, pod warunkiem stosownych zmian legislacyjnych (*D. Kowalska, Eutanazja...*, s. 100). Jeżeli spełnienie żądania zabicia nie nastąpi niezwłocznie, dla stwierdzenia jego aktualności wymagane byłoby jego ponowienie, o ile nie zachodziłyby inne okoliczności wskazujące na trwanie żądającego w takim postanowieniu.

Kazus nr 2

Żądanie może być skutecznie wyrażone jedynie przez osobę mającą pełne rozeznanie co do jego treści i znaczenia. Nie może być ono jednak postrzegane przez pryzmat wymogów stawianych aktom woli w rozumieniu cywilistycznym. Tym samym prawnokarnej relewancji żądania nie można wyprowadzać ze zdolności do czynności prawnych. **Nieskuteczne będzie żądanie wysuwane przez osoby psychicznie upośledzone, cierpiące na choroby psychiczne oraz takie, które nie osiągnęły określonej dojrzałości psychospołecznej z racji wieku.**

Kazus nr 2

Współcześnie w nauce prawa karnego metrykalna granica skuteczności żądania przyjmowana jest z reguły na poziomie 17–18 roku życia. Dla określenia granicy wieku doktryna posługuje się różnymi nazwami i opisami – zaczerpniętymi zarówno z języka powszechnego, jak i prawnego – o zróżnicowanych desygnatach znaczeniowych (np. małoletni, niepełnoletni, dziecko, nieletni, pozostający pod władzą rodzicielską). Niektóre z nich posiadają swoje definicje normatywne precyzyjnie wytyczające granice wieku, z którymi ustawa łączy określone skutki prawne. Powszechnie jednak w literaturze podkreśla się, że nie można oceniać skuteczności takiego żądania bez uwzględnienia stopnia rozwoju konkretnej osoby wyrażającej wolę pozbawienia jej życia (por. np. *R. Krajewski*, Przepisy o eutanazji w KK z 1997 r., *Prok. i Pr.* 2005, Nr 2, s. 68; *D. Kowalska*, *Eutanazja...*, s. 93).

Zdaniem *A. Zolla*, skuteczne żądanie może już wyrazić osoba, która ukończyła 16 lat.

Kazus nr 2

W doktrynie prawa karnego podkreśla się, że brak choćby jednej z przesłanek określonych w art. 150 KK będzie powodował odpowiedzialność z typu podstawowego art. 148 KK. Eutanazja dziecka lub osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie – choćby z uwagi na brak relewantnego „żądania” – byłaby kwalifikowana jako zabójstwo w typie podstawowym. Nie ulega jednak wątpliwości, że nie zawsze brak przesłanek z art. 150 KK będzie prowadzić do odpowiedzialności sprawcy za zabójstwo w typie podstawowym. Nie jest przestępstwem uwzględnienie żądania pacjenta lub przedstawiciela ustawowego odstąpienia od uporczywej terapii, a nawet bez takiego żądania, odstąpienie od działań uporczywych. Uporczywa terapia nie jest objęta obowiązkiem lekarskim działania, także wtedy gdy jej brak pozostaje w związku z przyczynowym ze śmiercią pacjenta.

L. Bosek, A. Wnukiewicz-Kozłowska, *Szczególne świadczenia zdrowotne. System prawa medycznego. Tom 2, Warszawa 2018, Legalis*

Kazus nr 2

Odnośnie do eutanazji czynnej pośredniej należy stwierdzić, że nie uniknie odpowiedzialności karnej lekarz, który skrócił życie pacjenta, łagodząc jego cierpienia, jeżeli istniała możliwość zastosowania takiego środka, który w danych okolicznościach nie tworzył zagrożenia życia dla pacjenta lub też użyty środek został podany w dawkach przekraczających istniejącą konieczność łagodzenia bólu¹⁴⁹. Ustalenie treści obowiązków lekarza w stanach terminalnych powinno dokonywać się przy uwzględnieniu treści praw pacjenta do umierania w spokoju i godności, oraz art. 30 i 32 KEL.

L. Bosek, A. Wnukiewicz-Kozłowska, *Szczególne świadczenia zdrowotne. System prawa medycznego. Tom 2, Warszawa 2018, Legalis*

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Rodzajowym dobrem chronionym czynów stypizowanych w rozdziale XX KK w ujęciu większości doktryny jest bezpieczeństwo powszechne, czyli bezpieczeństwo przed zagrożeniem dla życia lub zdrowia większej, przy czym nieoznaczonej z góry, liczby osób lub mienia w wielkich rozmiarach (*Marek*, Kodeks karny, 2010, s. 399–400; *R.A. Stefański*, w: *Wąsek* (red.), Kodeks karny, t. 1, 2006, s. 451–453; inaczej *K. Buchała*, Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu, s. 191 i n.). *G. Bogdan* wskazuje, że racją wyodrębnienia przepisów jest specyficzny charakter **ataku** na dobra prawne, zaś ochrona zostaje przesunięta na wcześniejszy etap, charakteryzujący się wywołaniem zagrożenia dla zróżnicowanych dóbr, spośród których na pierwszy plan wysuwa się życie i zdrowie oraz mienie, zaś bezpieczeństwo powszechne rozumieć należy jako stan, w którym wartościom tym nie zagraża bezprawna ingerencja (*tenże*, w: *Zoll* (red.), Kodeks karny, t. 2, 2006, s. 402–403).

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Zdaniem *G. Bogdana* niebezpieczeństwo należy rozumieć jako "powstanie sytuacji, która w drodze dalszych dynamicznych przekształceń doprowadzić może do powstania zmian w świecie realnym, które podlegają negatywnej ocenie z punktu widzenia społecznie akceptowanego wzorca" (tenże, w: *Zoll* (red.), Kodeks karny, t. 2, 2006, s. 403). Jako kryteria **powszechności** zagrożenia wskazuje się znaczną i niespersonifikowaną grupę osób bądź konkretną **liczbę podmiotów**, od której rozpoczyna się **powszechność** niebezpieczeństwa. Jak stwierdza *A. Marek*, powszechność jest pojęciowym przeciwieństwem zagrożenia indywidualnego, które obejmuje ściśle określone osoby bądź przedmioty, a kryterium rozróżniającym jest wskazanie m.in. w art. 163 § 1 KK na zagrożenie życia lub zdrowia **wielu osób** albo **mienia w wielkich rozmiarach** (*Marek*, Kodeks karny, 2010, s. 400).

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji

Rozdział XXI KK stanowi w pewnym stopniu kontynuację rozdziału XX KK (zob. Uzasadnienie, pkt 1). Obejmuje zachowania zagrażające bezpieczeństwu w komunikacji, co według dominującego poglądu należy uznać za **rodzajowe dobro chronione**. Innego zdania jest *G. Bogdan*, który, podobnie jak w wypadku dobra rodzajowego z rozdziału XX KK, uważa, że przesłanką wyodrębnienia tej grupy przepisów jest "sposób zamachu na dobro prawne, a nie sam charakter owego dobra". Bezpieczeństwo w komunikacji jest jedynie postulowanym stanem, charakteryzującym się brakiem zagrożeń dla dóbr, przede wszystkim życia i zdrowia, w dalszej kolejności mienia. To te wartości są chronione przez normy zawarte w rozdziale XXI KK (*tenże*, w: *Zoll* (red.), Kodeks karny, t. 2, 2006, s. 442). Wydaje się, że bezpieczeństwo w komunikacji można uznać za samoistne dobro chronione w tym znaczeniu, że bezpieczeństwo ruchu jest wartością, która służy ochronie życia i zdrowia jego uczestników, a także mienia. Ruch powinien być bezpieczny nie dla samej idei bezpieczeństwa, ale ze względu na zagrożenie dla wspomnianych dóbr, jakie niesie ze sobą zachowanie sprzeczne z zasadami bezpieczeństwa w ruchu.

Spośród nowelizacji rozdziału XXI KK najważniejszą było dodanie w 2000 r. art. 178a KK, penalizującego prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub odurzenia, karanego wcześniej w ramach wykroczenia z art. 87 KW.

Kazus nr 3

Zasadnicza problematyka:

spowodowanie niebezpiecznego zdarzenia zagrażającego życiu lub zdrowiu wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach.

Kazus nr 3

Zdarzenie zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób wówczas gdy istnieje realne niebezpieczeństwo utraty życia lub doznania uszczerbku na zdrowiu przez co najmniej 10 osób. Ustawodawca w prawie karnym posłużył się pojęciami „kilka” (art. 301 § 1-2) i „wiele”(art. 140 § 2 i art. 300 § 3) – (Komentarz do KK pod red. M. Filara wyd. 1 str. 635).

Wiele obejmuje więcej niż dziewięć, a więc nie mniej niż dziesięć. Znamię to zatem musi dotyczyć większej liczby osób niż kilka (wyrok SA w Lublinie z 2 lutego 2004r., II Aka 421/03, Prok. I Pr. 2004, nr 11-12, poz.24 doatek).

Kazus nr 3

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2003 r., sygn. I KZP 49/02

Zawarte w dyspozycji art. 163 § 1 k.k. znamię „mienie w wielkich rozmiarach” odnosi się do cech przestrzennych substancji materialnej objętej zagrożeniem - nie wyraża natomiast warunku odpowiedzialności w postaci określonej wartości tego mienia. Wartość mienia zagrożonego spowodowanym przez sprawcę zdarzeniem, określonym w tym przepisie - podobnie jak inne cechy indywidualizujące czyn - ma wpływ na ocenę stopnia jego społecznej szkodliwości.

Kazus nr 4

Zasadnicza problematyka:

- 1) wypadek komunikacyjny;
- 2) uczestnik ruchu drogowego.

Kazus nr 4

Na gruncie art. 145 KK z 1969 r. wystąpiła różnica poglądów co do tego, kto może być podmiotem tych przestępstw. Problem ten nie stracił na aktualności także na tle nowego uregulowania. Przyjmowano, że krąg podmiotów tego przestępstwa został ograniczony do osób uczestniczących w ruchu, gdyż przepis wskazuje, że sprawcą jest ten, kto narusza zasady bezpieczeństwa w ruchu, a to może uczynić tylko osoba, którą one obowiązują. Osoba nie uczestnicząca w ruchu, np. rzucająca kamieniami w przejeżdżający pojazd w razie spowodowania skutków opisanych w tym przepisie, ponosić może odpowiedzialność za przestępstwo skutkowe, np. z art. 156 § 2 lub 157 § 3 KK (*M. Olszewski*, Ochrona bezpieczeństwa drogowego w nowym kodeksie karnym, *Pal* 1970, Nr 4, s. 38; *K. Buchała*, Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu..., s. 26 i 87; *tenże*, [w:] *Bogdan, Zoll*, Kodeks karny, t. II, 2008, s. 441; *E. Szwedek*, Wypadek drogowy, *NP* 1973, Nr 12, s. 1730; *Marek*, Kodeks karny, 2010, s. 418).

R. A. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, *Legalis* – rozważania na kolejnych slajdach również pochodzą z tego źródła (do slajdu nr 29).

Kazus nr 4

Prezentowano też pogląd, że podmiotem tych występków może być każdy, kto dopuszcza się naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu jako reguł określających warunki bezpieczeństwa ruchu [J. Bafia, Ochrona bezpieczeństwa ruchu lądowego, wodnego i powietrznego w projekcie kodeksu karnego i w projekcie prawa o wykroczeniach, NP 1969, Nr 2, s. 187.

Pogląd ten słusznie zyskał akceptację w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyr. SN z 26.9.1972 r., V KRN 379/72, OSNKW 1973, Nr 1, poz. 9; wyr. SN z 17.1.1973 r., Rw 77/72, OSNPG 1973, Nr 6, poz. 71). Organ ten stwierdzał, że: „Podmiotem przestępstwa drogowego może być każdy uczestnik ruchu, a także inna osoba zobowiązana do zapewnienia bezpieczeństwa ruchu pojazdów, do troszczenia się o konserwację i naprawę szlaków komunikacyjnych oraz o ich właściwe oznakowanie i odpowiednią sygnalizację. Podmiotem takiego przestępstwa może być również każdy sprawca zamachu na bezpieczeństwo ruchu”. (...) "Zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym mogą być naruszone przez bezpośrednich użytkowników dróg (uczestników ruchu) takich jak: kierowcy, rowerzyści, woźnice, osoby prowadzące czy pędzące zwierzęta, piesi poruszający się po miejscach, na których odbywa się ruch pojazdów itp. Wszystkie te osoby obowiązują znajomością zasad bezpieczeństwa w ruchu”.

Kazus nr 4

Zasadnie przyjmuje się w orzecznictwie, że: „Sprawcą wypadku może być nie tylko kierujący, ale też osoba, która w jakikolwiek sposób zaimplementowała wolę, aby kierujący prowadził pojazd naruszając zasady bezpieczeństwa w ruchu i w efekcie powodując skutek opisany w art. 177 § 2 KK. Odpowiedzialność takiej osoby opiera się na konstrukcji tzw. sprawstwa rozszerzonego” (wyr. SA we Wrocławiu z 24.8.2016 r., II AKa 201/16, niepubl. z glosą krytyczną *K.J. Pawelca*, PnD 2017, Nr 3, s. 51–57).

Kazus nr 5

Zasadnicza problematyka:

- 1) wypadek komunikacyjny;
- 2) prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości;
- 3) związek przyczynowy między obrażeniami ciała a naruszeniem zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym.